

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست عمومی ارشاد و انسجام مساجد

موضوع خطابت روز جمعه و تقریر و بیان

تحریر شده که به تمام خطباء مرکز و ولایات

به هر دو زبان ملی کشور (دري و پشتو) ارسال میگردد

21/رمضان المبارک/۱۴۴۶ هـ، ق مطابق 1/حمل 1404 هـ، ش

احکام صدقة الفطر (سرسایه) و کمک به افراد و خانواده های نیازمند در ماه رمضان

الحمد لله رب العالمين ، والصلاة والسلام على سيد الأنبياء والمرسلين ، وعلى آله وصحبه أجمعين ، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين ، أما بعد :

قال الله سبحانه وتعالى: (قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى * بَلْ تُؤَثِّرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى * إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى * صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى) الأعلى: (۱-۱۹)
حضار محترم وشنوندگان گرامی!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

در جمله اعمال مهم رمضان المبارک یکی آن اداء کردن صدقة الفطر (سرسایه) است که به طلوع صبح صادق روز عید واجب میگردد. در خطبه این جمعه میخوایم برای شما در رابطه به صدقة الفطر (سرسایه) معلومات ارائه کنیم.

تعریف صدقة الفطر (سرسایه):

صدقة الفطر (سرسایه) آن صدقه (واجبی) است که مسلمان در روز عید به کسانی میدهد که به آنها زکات داده میشود. نور الإيضاح توضیح و تشریح: (صدقة) آن مالی را گفته میشود که در دادن آن به دیگران ثواب باشد و (الفطر) افطار کردن روزه را گفته میشود و همچنان خلقت و سرشت انسان را هم گفته میشود، یعنی آن صدقه ای که در رمضان به سبب افطار کردن روزه واجب میشود و یا آن صدقه واجب است که بالای انسان بنا بر زندگی او واجب میشود. در حقیقت (صدقة الفطر) زکات سر و بدن انسان ها است. عمدة القاري (14/ 138، 137).

طوری که زکات در مال فرض است ، همچنان در مقابل بدن و سر انسان ها هم (صدقة الفطر) واجب است، از همین جهت صدقة الفطر را در احادیث زکات الرأس گفته شده است.

صدقة الفطر (سرسایه) در سال دوم هجری وقتی واجب شد که فرضیت روزه ماه مبارک رمضان نازل شد.

رسول الله صلی الله علیه وسلم دو روز قبل از عید سعید فطر خطبه ای ارائه کردند و مردم را به دادن (صدقة الفطر) امر کردند.

رد المحتار (7/ 273)

حکم اداء کردن صدقة الفطر (سرسایه):

صدقة الفطر (سرسایه) بالای هر مسلمان آزاد که مالک نصاب باشد واجب است.

صدقة الفطر به طور موسَّعه واجب است، و این قول صحیح است. اگر شخصی صدقة الفطر را در روز عید اداء نکند در ذمه او باقی

می ماند و در هر مقطع از زندگی خود آنرا اداء کند واجب ساقط میشود. رد المحتار (7/ 273)

رسول الله صلى الله عليه وسلم به دادن صدقة الفطر (سرسایه) امر کرده است و امت اسلامی به طور تواتر به آن عمل کرده است. نبی علیه الصلاة والسلام به صحابه کرام فرمودند: (أَدُّوا عَنْ كُلِّ إِنْسَانٍ صَاعًا مِنْ بُرٍّ عَنِ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ وَالذَّكْرِ وَالْأُنْثَى).^(79/3) الدارقطني ترجمه: بدهید از هر انسان صغیر و کبیر، زن و مرد یک پیمانہ گندم.

در حدیث شریف دیگر آمده است: (عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - زَكَاةَ الْفِطْرِ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، عَلَى الْعَبْدِ وَالْحُرِّ، وَالذَّكْرِ وَالْأُنْثَى، وَالصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ، مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَمَرَ بِهَا أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ). مختصر صحيح الإمام البخاري (1/ 447)

ترجمه: از عبدالله بن عمر رضي الله عنهما روایت است که رسول الله صلى الله عليه وسلم مقرر کرده است زکات فطر (سرسایه) را یک پیمانہ خرما، یا یک پیمانہ جو، بالای مسلمانان آزاد، غلام، مرد، زن، صغیر و کبیر و امر کرده است که سرسایه اداء کرده شود قبل از بیرون شدن به نماز عید.

در حدیث فوق آمده است: (على الحر والعبد) بالای آزاد و غلام، معنی حدیث این است که سرسایه بالای غلام فرض است زیرا وجود او سبب وجوب سرسایه است. اما سرسایه او را مالک پر داخت کند.

در حدیث شریف دیگر آمده است: (عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ»).^(25/2) سنن أبي داود

ترجمه: از عبدالله بن عباس رضي الله عنهما روایت است او میگوید: مقرر کرده رسول الله صلى الله عليه وسلم زکات الفطر (سرسایه) را برای پاک کردن روزه دار از سخنان باطل و فحش و برای طعام مساکین، پس کسیکه صدقة الفطر را اداء کرد قبل از نماز عید پس این زکات قبول شده (سرسایه) است و کسیکه بعد از نماز اداء کرد این یک صدقه از جمله دیگر صدقات است.

مراد از حدیث فوق این نیست که کسیکه صدقة الفطر (سرسایه) را بعد از عید اداء کرد ذمه آن شخص فارغ نشد. بلکه مراد از حدیث این است که قبل از نماز اداء کردن آن بهتر است. شرح أبي داود للعيني (6/ 319)

دیگر اینکه علمای امت به وجوب صدقة الفطر اجماع کرده اند. عمدة القاري (14/ 140)

فوائد و منافع اداء کردن صدقة الفطر (سرسایه):

ماه مبارک رمضان موسم عبادت مالی و بدنی است و نصوص شرعی بیان گر این است که در این ماه سخاوت نمائید و در ماه رمضان به اشخاص و خانواده های بی بضاعت مساعدت و دستگیری نمائید. الله تعالی بخاطر دست گیری افراد، اشخاص و خانواده ها بی بضاعت صدقة الفطر را واجب گردانیده است، تا که به دادن صدقة الفطر مانند: اشخاص بی بضاعت. مال داران، به عبادت الله تعالی فارغ بوده باشد و حوائج آنها برآورده شود. علاوه از این صدقة الفطر (سرسایه) فوائد دینی دیگر هم دارد. مانند:

✓ پاک کردن مال روزه داران، که به اثر روزه گرفتن نفس روزه دار پاک میشود و به اداء کردن صدقة الفطر مال او پاک میشود.

✓ به دادن صدقة الفطر (سرسایه) باطن روزه دار از بخل و شح پاک میشود و در زمره سخی یان داخل میشود.

✓ همچنان صدقة الفطر (سرسایه) جبیره از برای آن خلل ها و نقصانهای است که در اثنای روزه از روزه دار سهواً و یا قصداً صادر شده است. در حدیث شریف از منافع فوق اینطور یاد آوری شده است: (عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - زَكَاةَ الْفِطْرِ طُهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللَّغْوِ وَالرَّفَثِ وَطُعْمَةً لِلْمَسَاكِينِ مَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلَاةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلَاةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ). سنن أبي داود-ن (2/ 25)

ترجمه: عبدالله ابن عباس رضي الله عنهما میگوید که رسول الله صلى الله عليه وسلم صدقه فطر را بخاطر پاک کردن روزه از

سخنان باطل و ناروا لازم و همچنان جهت خوراک مساکین واجب گردانیده است، کسیکه قبل از نماز عید سرسایه را اداء کرد این زکات قبول شده است و کسیکه بعد از نماز اداء کرد این یک صدقه است مانند: سائر صدقات .

امام نووی رحمه الله در المجموع از وکیع بن جراح رحمه الله روایت نقل میکند که ایشان می گفتند: (زَكَاةُ الْفِطْرِ لِشَهْرِ رَمَضَانَ كَسَجَدَتِي السَّهْوِ لِلصَّلَاةِ؛ تَجْبُرُ نُقْصَانَ الصَّوْمِ كَمَا يَجْبُرُ السُّجُودُ نُقْصَانَ الصَّلَاةِ). المجموع (6/ 120)

ترجمه: سرسایه ماه مبارک رمضان مانند: سجده سهواست، نواقص روزه را جبران میکند طوری که جبران میکند سجده سهو نواقص نماز را .

✓ همچنان صدقه الفطر (سرسایه) عبادت مالی است که برای روزه دار اجر و پاداش بزرگ می رسد.

✓ دیگر اینکه صدقه الفطر (سرسایه) زکات بدن است. یعنی که الله تعالی در این کار که او را زندگی نصیب کرده است و زنده باقی مانده است؛ از این جهت بالای خورد و بزرگ، زن و مرد واجب است و آنرا زکات بدن گفته میشود.

✓ دیگر در اداء کردن صدقه الفطر بجآوری شکر و سپاس گذاری الله تعالی است بخاطر اینکه الله تعالی او را توفیق داده که روزه فرضی ماه مبارک رمضان را گرفته است و الله تعالی توفیق روزه گرفتن را به او نصیب کرده است.

صدقه الفطر (سرسایه) بالای کی واجب است؟:

۱- صدقه الفطر بالای کسی واجب است که مسلمان باشد، بالای کافر سرسایه نیست زیرا که این یک نوع عبادت است از همین جهت بدون نیت اداء نمیشود و کافر اهل عبادت نیست.

۲- صدقه الفطر بالای کسی واجب است که آزاد بوده و غلام نباشد. زیرا بالای غلام صدقه الفطر لازم نیست.

۳- صدقه الفطر (سرسایه) بالای کسی واجب است که مالک نصاب باشد، یعنی در وقت طلوع صبح صادق روز عید فطر آنقدر مال داشته باشد که زکات بالای آن فرض گردد و از حوائج اصلی او زیاده باشد، برابر است که آن مال طلا باشد و یا نقره و یا مواشی از قبیل گاو، گوسفند، بز و شتر و یا اموال تجارته.

در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: (لَا صَدَقَةَ إِلَّا عَنْ ظَهْرٍ غَنِيٍّ). صحیح البخاری (3/ 446) ترجمه: نیست صدقه وجوبی مگر در حالت ثروتمندی لازم است.

در ضروریات اصلی کدام چیزها داخل اند؟

در ضرورت اصلی (یعنی حوائج اصلی) این اشیاء داخل اند: خانه برای رهائش، لباس پوشیدنی، وسائل کسب و کار، و وسایط نقلیه، مانند: (بایسکل، موتور سائیکل، موتور و غیره) رد المحتار (7/ 239)

در جمله ضروریات اصلی آن وسائلی که هر وقت بکار می آید و یا گهگاهی این همه در جمله ضروریات اصلی داخل اند.

الهدایة شرح البدایة (1/ 97)، البحر الرائق (2/ 222)، رد المحتار (7/ 239).

در عصر حاضر مبانل، کمپیوتر، کتب علمی که از برای تجارت نباشد در جمله ضروریات اصلی شمرده میشود. المتین فی الفقه الحنفی (ص):

(۲۴۸)

همچنان صدقه الفطر (سرسایه) بالای کسی واجب نیست که مالک نصاب است اما قرضدار است، زیرا نصاب او در این صورت حق کسی دیگری است، پس بالای اولازم است که این مال را برای قرضدار خود بدهد.

ابن نجیم رحمه الله نوشته است: (فَخَرَجَ النَّصَابُ الْمَشْغُولُ بِالذَّيْنِ) البحر الرائق (2/ 271) ترجمه: آن نصاب از حالت نصاب بیرون شد که مشغول دین باشد. (وَلَا يَكُونُ عَلَيْهِ دَيْنٌ). الجوهرة النيرة (2/ 4) ترجمه: نباشد بالای او قرض.

مقدار نصاب صدقه الفطر (سرسایه):

اندازه نصاب زکات و نصاب سرسایه یکی است. یعنی کسیکه در روز عید (۸۷،۴۷۹) گرام (طلا) و یا قیمت آنرا، و یا (۳۵،۶۱۲) گرام (نقره) و یا قیمت آنرا داشته باشد و یا به همین اندازه وسائل و یا مواشی داشته باشد که قیمت آن به ارقام فوق وفق کند و از ضروریات

اصلی زیاد باشد این شخص صاحب نصاب است و سراسیه بالای او واجب است. [احسن الفتاوی، محمود الفتاوی]
در نصاب صدقه الفطر (سراسیه) مانند: نصاب زکات حولان حول شرط نیست، بناءً اگر شخصی قبل از طلوع صبح صادق روز عید مالک نصاب فوق شود صدقه الفطر بالای او واجب است.

رکن صدقه الفطر (سراسیه):

رکن دادن صدقه الفطر (سراسیه) عبارت از دادن مال واجب شده به مستحق آن و او را مالک گشتاندن در این مال، اگر کسی شخص مستحق را به پول صدقه الفطر طعام بدهد در این صورت واجب اداء نمی شود و یا کسی پول صدقه الفطر سراسیه را به اطفال بنام عیدی و یا شربینی بدهد، در این صورت هم واجب اداء نشد.

سبب صدقه الفطر (سراسیه):

سبب صدقه الفطر (سراسیه) (رأس) یعنی سر انسان است. یعنی انسان صدقه الفطر (سراسیه) از طرف خود و از طرف کسانی که در زیر ولایت و سرپرستی او قرار دارند مانند: اطفال صغیر و یا بچه بالغ مجنون، و یا دختر بالغ دیوانه زیرا که پدر بالای اطفال نا بالغ خود اختیار کامل دارد. البحر الرائق (2/ 271)

فرزند مجنون و معتوه حیثیت طفل را دارد برابر است که جنون او اصلی باشد یا عارضی. رد المحتار (7/ 286)
اولاد های بالغ که فقیر و عاقل باشند صدقه الفطر آنها بالای پدر لازم نیست؛ اگر پدر صدقه الفطر آنها را اداء کند جایز است به شرط اینکه در جمله عیال پدر باشند.

صدقه الفطر (سراسیه) خانم و اولاد های بالغ بالای شوهر و پدر لازم نیست زیرا که شوهر بالای خانم خود ولایت کامل ندارد و همچنان پدر بالای اولاد های بالغ خود ولایت کامل ندارد اگر شخصی از طرف خانم و یا اولاد های بالغ خود صدقه الفطر بدهد جائز است.

همچنان صدقه الفطر (سراسیه) پدر و مادر بالای فرزند او لازم نیست، اگر چه در زیر سرپرستی او قرار داشته باشد.
و همچنان صدقه الفطر برادران و خواهران کوچک بالای برادر کلان لازم نیست اگر چه در زیر سرپرستی او قرار داشته باشند. الفقه الإسلامي وأدلته (3/ 377)

همچنان از برای وجوب صدقه الفطر (سراسیه) در ماه رمضان روزه گرفتن شرط نیست. بناءً اگر شخصی به اثر کبر سن و یا از لحاظ مریضی و یا سفر در ماه مبارک رمضان روزه را افطار میکند و یا میخورد صدقه الفطر بالای همه اینها واجب است. رد المحتار (7/ 286)

وقت وجوب صدقه الفطر:

صدقه الفطر (سراسیه) به طلوع صبح صادق روز عید فطر واجب میگردد، پس کسیکه قبل از طلوع فجر صادق عید وفات کند بالای او صدقه الفطر (سراسیه) نیست، و اگر کسی بعد از صبح صادق روز عید فطر وفات کند صدقه الفطر (سراسیه) بالای او واجب است.

همچنان اگر کسی غنی بود و قبل از صبح صادق روز عید فطر فقیر شد، صدقه الفطر بالای او واجب نیست.

همچنان اگر شخصی در روز عید فطر قبل از طلوع آفتاب مالک نصاب شد و یا قبل از طلوع آفتاب طفلی بدنیا آمد، بالای ایشان صدقه الفطر واجب است، و اگر بعد از طلوع آفتاب مالک نصاب شد و یا طفل بدنیا آمد در این صورت صدقه الفطر (سراسیه) بالای ایشان لازم نیست. علامه کاسانی رحمه الله مینویسد: (حتى لو مَلَكَ عَبْدًا أو ولد له وُلْدًا أو كان كَافِرًا فَأَسْلَمَ أو كان فَقِيرًا فَأَسْتَعْنَىٰ إِنَّ كان ذلك قبل طُلُوعِ الشَّمْسِ تَجِبُ عَلَيْهِ الْفِطْرَةُ وَإِنْ كان بَعْدَهُ لَا تَجِبُ عَلَيْهِ وَكَذَا من مات قبل طُلُوعِ الْفَجْرِ لَمْ تَجِبْ فِطْرَتُهُ وَإِنْ مات بَعْدَهُ وَجِبَتْ). بدائع الصنائع (2/ 74)

دادن صدقه الفطر (سراسیه) در ماه مبارک رمضان قبل از روز عید هم جائز بوده و فتوی به همین قول است.

در حدیث شریف آمده است: عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ «... وَكَانُوا يُعْطُونَ قَبْلَ الْفِطْرِ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ». صحیح البخاری (3/

ترجمه: از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما روایت است او میگوید: که صحابه کرام صدقة الفطر (سرسایه) یک یا دو روز قبل از عید اداء میکردند.

فائده دادن صدقة الفطر در ماه مبارک رمضان قبل از عید این است که دست گیری افراد بی بضاعت به طریقه خوب صورت میگیرد، زیرا که در پرداخت آن به خانواده‌های بی بضاعت در افطاری ایشان کمک میشود.

پرداخت صدقة الفطر حالات مختلف دارد و برای هر حالت حکم مشخص است، که آن که قرار ذیل است:

الف: قبل از روز عید پرداخت صدقة الفطر (سرسایه) جائز است.

ب: در روز عید قبل از نماز عید صدقة الفطر (سرسایه) را دادن مستحب و افضل است.

ج: دادن صدقة الفطر در اول روز عید بعد از نماز عید هم جائز است.

د: بعد از عید دادن صدقة الفطر (سرسایه) صحت دارد؛ اما مکروه است و به تأخیر گنجهکار میشود. البحر الرائق (2/ 171)

از کدام اشیاء صدقة الفطر (سرسایه) پرداخت کرده میشود؟

صدقة الفطر (سرسایه) از چهار نوع مواد غذایی اداء کرده میشود که آنها را مواد منصوصی گفته میشود، مانند: گندم و یا آرد گندم، جو و یا آرد جو، خرما و کشمش این مواد غذایی از برای اداء کردن سرسایه معیار اند، دیگر حبوبات که مواد غذایی شمرده میشوند مانند: جوار، برنج اینها مواد قیاسی اند؛ از مواد قیاسی دادن صدقة الفطر که قیمت آن با قیمت مواد اصلی برابر باشد یعنی اول قیمت مواد اصلی معلوم کرده شود و به اندازه قیمت مواد اصلی مواد قیاسی داده شود.

دادن آرد گندم بهتر است نسبت به گندم و قیمت مواد غذایی بهتر است نسبت به خود مواد غذایی. الفتاوی الهندیة (1/ 191-192)، نور الإيضاح (ص: 136)

در صدقة الفطر (سرسایه) دادن قیمت مواد غذایی بهتر است و همین مفتی به مذهب است؛ زیرا که به دادن قیمت حاجت فقیر و مسکین سریع برآورده میشود و اگر قحطی و خشکسالی بود فقراء و مساکین به غله و حبوبات زیاد ضرورت داشتند در آن صورت دادن گندم و جو بهتر است. رد المحتار (7/ 300)، مراقی الفلاح (ص: 269)

بعضی مردم اینطور فکر میکنند که در صدقة الفطر (سرسایه) دادن قیمت مواد غذایی تنها نظر امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله است، اما در حقیقت این نظر بسیار از اصحاب کرام است مانند: عمر بن الخطاب و عبدالله بن عمر رضی الله عنهما، عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود و معاذ بن جبل رضی الله عنهم.

همچنان این نظر بسیاری از تابعین است مانند: عمر بن عبدالعزیز و حسن البصری، طاووس بن کیسان و سفیان ثوری. مصنف ابن أبي شيبة: 3/ 174، عمدة القارئ: 9/ 8، فتح الباري: 4/ 280

اندازه پرداخت صدقة الفطر (سرسایه):

سرسایه از چهار نوع مواد غذایی به مقدار ذیل داده میشود:

۱- نیم پیمانۀ گندم و یا آرد آن.

۲- یک پیمانۀ جو و یا یک پیمانۀ آرد آن.

۳- یک پیمانۀ خرما.

۴- یک پیمانۀ کشمش.

جدول اندازه صدقة الفطر (سرسایه)

جدول صدقة الفطر (سرسایه) سال ۱۴۴۶هـ، ق موافق ۱۴۰۳-۱۴۰۴-هـ، ش برای ولایت کابل ترتیب شده است.

شماره	جنس	وزن	قیمت
۱	گندم	یک (۱) کیلو و ۹۰۰ گرام	۶۱- افغانی
۲	آرد گندم	یک (۱) کیلو و ۹۰۰ گرام	۶۷- افغانی
۳	جو	سه (۳) کیلو و ۸۰۰ گرام	۱۵۲- افغانی
۴	آرد جو	سه (۳) کیلو و ۸۰۰ گرام	۱۶۰- افغانی
۵	خرما	سه (۳) کیلو و ۸۰۰ گرام	۴۹۴- افغانی
۶	کشمش	سه (۳) کیلو و ۸۰۰ گرام	۶۸۴- افغانی

یادداشت:

۱- در جدول فوق اندازه دقیق مواد خوراکی و قیمت آن بیان گردیده است، بناءً بخاطر احتیاط اگر دو کیلو گرام گندم که قیمت آن (64) افغانی میشود و یا دو کیلو آرد گندم که قیمت آن (70) افغانی می شود در پرداخت صدقه فطر هر شخص در نظر گرفته شود بهتر خواهد بود. وهمچنان (۴) کیلو جو که قیمت آن (160) افغانی می شود و آرد جو که قیمت آن (168) افغانی می شود پرداخت گردد و یا (۴) کیلو گرام خرما که قیمت آن (520) افغانی می شود و یا (۴) کیلو کشمش که قیمت آن (720) افغانی می شود پرداخت گردد بهتر خواهد بود.

۲- باشندگان هر ولایت مطابق به اندازه ذکر شده از اجناس فوق صدقه فطر را پرداخت نمایند و در صورت پرداخت قیمت اجناس متذکره، نرخ فی کیلو محاسبه گردد و مطابق به نرخ محل و شهر خویش تعیین و پرداخت نمایند.

صدقة الفطر (سرسایه) برای چه کسانی داده میشود؟

صدقة الفطر (سرسایه) یک نوع زکات است. طوریکه مال زکات به هر کس داده نمیشود و مستحقین مشخص دارد، همچنان صدقه فطر به هر کس داده نمیشود و مستحقین خود را دارد.

مستحقین صدقة الفطر (سرسایه) همان مردمی اند که مستحقین زکات فرضی اند مانند: فقراء، مساکین، مؤظفین جمع آوری زکات، قرضداران، مجاهدین و مسافرین، بهتر این است که به کسانی داده شود که هم مستحق باشند و هم از جمله اقارب و یا به همسایه نزدیک به شرط اینکه در بین خود اصول و فروع یک دیگر داده نمیشود.

دادن صدقه فطر در روز عید برای اطفال بنام عیدی کار درست نیست. پول صدقة الفطر در آبادی مسجد یا در سائر کارهای خیریه مصرف کرده نمی شود، بلکه صدقه فطر تنها حق فقراء، مساکین، مجاهدین و مسافرین است که باید به آنها داده شود. الله تعالی فرموده است: (إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمَوْلَفَةَ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ) التوبة: (۶۰)

ترجمه: صدقه ها تنها برای فقیران و مسکین ها و وظیفه داران و کارکنان جمع آوری صدقات و برای آنانیکه دلپایشان به طرف اسلام رغبت داده میشود و در راه آزادی بردگان از غلامی و دین داران در راه الله، مجاهدان و برای مسافران اختصاص دارد فریضه ای از طرف الله است و الله دانا و با حکمت است.

فقهاء در این اختلاف دارند که تقسیم صدقة الفطر (سرسایه) یک شخص بالای چندین فقیر جواز دارد یا خیر؟

بهتر این است که صدقه الفطر (سرسایه) یک نفر برای یک مسکین یا یک فقیر پوره داده شود، و اگر صدقه الفطر یک شخص بالای چندین نفر تقسیم شود این هم جواز دارد و این نظر اکثر فقهاء است. حاشیة الطحطاوی علی المراقی (ص: ۴۷۶)، رد المحتار (۳۰۲/۷).

بهتر این است که صدقه الفطر (سرسایه) به مستحقین همان منطقه داده شود، جایی که روزه دار سکونت میکند و به شهر دیگر انتقال دادن آن مکروه است مگر اینکه در جای دیگر مردم خیلی محتاج باشند و یا اقارب روزه دار در جای دیگر سکونت دارد در این صورت به شهر و قریه دیگر انتقال صدقه الفطر (سرسایه) مکروه نیست.

همچنان اگر در شهر دیگر فقراء، مساکین، اشخاص صالح، باتقوا و یا عالم دین باشند، پس در این صورت انتقال صدقه الفطر به جای دیگر مکروه نیست.

همچنان فقرای دار الاسلام نسبت به فقرای دار الحرب بهتر است. اگر کسی در دار الحرب سکونت میکند، بهتر است که زکات و صدقه الفطر خود را به فقرای دار الاسلام بفرستد. البحر الرائق (2/ 269)

صدقه الفطر (سرسایه) به اعتبار همان جا داده میشود، جایی که شخص سکونت میکند. یعنی در دادن صدقه الفطر جای بود و باش روزه گیرنده معتبر است، نه جای وجود مال. اگر کسی در کشور های خارجی سکونت میکند باید صدقه الفطر خود را مطابق به پول همان وطن خارجی بدهد نه به پول افغانی. علامه زبلی رحمة الله نوشته کرده است: (وفي صدقة الفطر يُعْتَبَرُ مَكَانُهُ لَا مَكَانُ أَوْلَادِهِ الصَّغَارِ) تبیین الحقائق (1/ 305)

ترجمه: در صدقه الفطر سرسایه مکان شخص معتبر است، نه مکان اطفال صغار او.

دستگیری و مساعدت با اشخاص و خانواده های بی بضاعت در ماه مبارک رمضان:

صدقه الفطر (سرسایه) در روز عید بخاطر این واجب شده است که با اشخاص و خانواده های بی بضاعت مساعدت و دستگیری صورت گیرد.

از این جهت فقهای کرام میگویند که پرداخت صدقه الفطر (سرسایه) در ماه رمضان قبل از عید فطر هم جواز دارد، تا اینکه با افراد و خانواده های بی بضاعت دستگیری صورت گرفته و با آنها مساعدت شود.

در هر وقت و زمان دستگیری و مساعدت با اشخاص و خانواده های بی بضاعت اجر و پاداش دارد؛ اما در روزه ماه مبارک رمضان نسبت به هر وقت بیشتر اجر دارد. الله تعالی در باره کمک کردن با اشخاص و خانواده های بی بضاعت و آماده کردن مواد خوراکی از برای آنها فرموده است که راه نجات از جهنم همانا طعام دادن به اشخاص و خانواده های بی بضاعت است، بخصوص که از جمله اقارب باشند:

(أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْعِيَةٍ * يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ * أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ) البلد: (۱۶)

ترجمه: یا طعام دادن در روز گرسنگی است به یتیمی که از اقارب باشد یا به مسکین خاک آلود.

تشریح و توضیح: (عقبه) طعام دادن غریبی که به خاک آلوده است در روز گرسنگی، از جهت فقر، تنگدستی به خاک افتیده است. پس جاهای مصارف مال را نشان میدهد که اینطور باشد. تفسیر کابلی

در ماه مبارک رمضان کمک و مساعدت کردن به اشخاص و خانواده های بی بضاعت و طعام دادن به آنها ثواب بیشتر دارد.

از همین جهت رسول الله صلی الله علیه وسلم در روزه ماه مبارک رمضان نسبت به هر وقت دیگر سخاوت بیشتر میکردند؛ در حدیث شریف آمده است: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَجْوَدَ النَّاسِ وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ».

صحیح البخاری ت (1/ 7)

ترجمه: از عبدالله بن عباس رضی الله عنهما روایت است، او میگوید که نبی علیه السلام نسبت به همه مردم سخی بودند و نسبت به همه وقت ها در ماه رمضان بیشتر سخاوت میکردند.

امام قرطبي رحمه الله در شرح این حدیث میگوید: که نبی علیه السلام از این جهت در ماه رمضان بیشتر سخاوت میکردند تا اینکه پاداش و ثواب های رمضان را به دست آورند؛ زیرا که ثواب اعمال نیک در ماه رمضان چندین برابر میشود و دیگر اینکه با روزه داران کمک کنند و به آنها افطاری بدهند و آن اجر و پاداش را بدست آورند که روزه داران بدست می آورند.

المفهم لما أشكل من تلخیص کتاب مسلم (8/ 214)

از جهت اهمیت کمک و مساعدت کردن به اشخاص و خانواده های بی بضاعت در ماه مبارک رمضان علمای سلف در این باره زحمات زیادی را متحمل می شدند. در باره عبد الله ابن عمر رضی الله عنهما آمده است که او با یتیم ها و مساکین روزه را افطار میکرد، و قتیکه با خبر میشد که خانواده او یتیمها و مساکین را از وی دور کردند پس در همان شب روزه را افطار نمی کرد.

بعضی ها وقتی روزه افطار میکردند که کسی را پیدا میکردند که با او یکجا افطاری کنند و اگر کسی را پیدا نمی کردند طعام را به مسجد می فرستادند تا که خود و مردم هم از آن استفاده میکردند.

حسن بصري و عبدالله بن المبارک رحمهما الله به دوستان خود طعام داده و خدمت آنها را میکردند در حالیکه خودشان روزه می بودند. عبدالله بن المبارک رحمه الله بعضی اوقات به خوردن یک طعام میلان میکرد تا وقتی آنرا نمی خورد تا اینکه یک کسی با او مهمان شود و با او یکجا افطار نماید.

و بعضی اینطور عادت داشتند که دادن صدقات را به مساکین بهتر میدانستند نسبت به طعام دادن اقارب .

بعضی ها طعام های قیمتی را آماده میکردند و آنرا به فقراء میخوراندند و میگفتند: اینها چیزی ندارند.

بعضی ها به فقراء طعام تیار میکردند و خودشان استفاده نمی کردند و اینطور میگفتند: دل ما نمیشود، اینرا از برای شما آماده کرده ایم.

حماد بن ابی سلیمان رحمه الله در ماه مبارک رمضان در هر افطاری پنجاه نفر را افطاری میداد و قتیکه شب عید فرا می رسید به آنها لباس هم میداد.

ربیع بن خيثم رحمه الله را به حلوا میل شد، و قتیکه حلوا آماده شد فقراء را طلب کرد و آنها حلوا را خوردند. یکی از زنهای خانواده برایش گفت: ما را خسته کردی و خودت نخوردی در جواب گفت: حق من را دیگران خوردند.

از حضرت علی رضی الله عنه روایت است که ایشان میگفتند: اینکه من برادران خود را در طعام یک پیمانہ جمع کنم این برایم بهتر است از اینکه با شما به بازار بروم و غلامی را خریداری کرده و آنرا آزاد کنم.

از ابو جعفر محمد بن علی رحمه الله روایت است که میگفت: که من ده نفری از دوستان خود را طلب کنم و طعامی برای آنها آماده کنم که آنان به او اشتها داشته باشند این از برایم بهتر است نسبت به این که ده نفر از اولاد اسماعیل علیه السلام را آزاد کنم. اختیار الأولى فی شرح حدیث اختصام الملاء الأعلى، لابن رجب الحنبلي (ص: 10)

در شریعت اسلام ثواب افطاری دادن به روزه دار از این جهت بیشتر است که به اثر این با اشخاص و خانواده های بی بضاعت دستگیری و همکاری صورت میگیرد.

تقبل الله منا ومنكم صالح الاعمال

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

